
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER – FÖR ALLA

MARGARETHA AF UGGLAS

Den förra regeringens bindning till de gamla socialistiska diktaturerna är ett minne blott. Arbetet för mänskliga rättigheter har intensifierats – inte minst då det gäller biståndsverksamheten, vars nivå påverkas av hur det mottagande landet behandlar sina medborgare.

Regeringen driver en mycket aktiv politik på de mänskliga rättigheternas område. Vi betonar denna del av vårt lands utrikespolitik på ett tydligare sätt än våra föregångare. Sverige inställning till brott mot de mänskliga rättigheterna är inte längre selektiv.

Vi vågar ställa krav och kritisera även om det leder till missnöje hos våra samtalspartners. Det finns ingen anledning att låta bli att markera de skillnader som finns mellan vår och vissa andra länders inställning till de mänskliga rättigheterna

I regeringsförklaringen betonas att den svenska utrikespolitiken skall vara en klar röst för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati i hela världen. Ett

MARGARETHA af UGGLAS är
utrikesminister.

uttryck för den vikt regeringen tillmäter MR-frågorna är att vi låtit en minister, biståndsminister Alf Svensson (kds), få ett särskilt ansvar för mänskliga rättigheter.

Regeringens möjligheter att verka för en bättre respekt för de mänskliga rättigheterna underlättas betydligt av våra partiers ideologiska grund. Inget av regeringspartierna har någon nostalgisk bindning till de gamla socialistiska diktaturerna. Vi har ingen historia av förbrödning med diktaturer i tredje världen. För oss har aldrig socialistisk diktatur kunnat försvaras som ett instrument i kampen för ekonomiska framsteg eller som ett vapen i kampen mot "USA-imperialismen". Detta är en viktig skillnad som stärker trovärdigheten och gör budskapet klart. Vi försvarar rättsstatens principer utan reservationer.

Socialdemokraterna hamnade fel

Man bör komma ihåg hur fel socialdemokratin hamnat i många utrikespolitiska frågor genom sin klivna inställning till olika socialistiska regimer. I Afrika associeras de ofta till korrupt och ineffektiv socialism av den typ som länge tillämpades i länder som Zambia och Tanzania. I Sydamerika har de länge framstått som Castros och sandinisternas tillskyndare. I Asien gav de svenska socialdemokraterna ett omfattande och okritiskt stöd till kommunistdiktaturen i Vietnam.

När nu inte längre Sovjetunionen finns kvar och de flesta av dess allierade också försvunnit, öppnar sig nya möjligheter att driva dessa frågor i rätt riktning. Det är inte längre rumsrent att hävda att varje land har rätt att behandla sina medborgare på vilket sätt som helst. Det internationella engagemanget kan inte längre stoppas av nationella gränser, hänvisningar till principen om "icke-inblandning" eller den enskilda statens suveränitet.

De mänskliga rättigheterna skall gälla för alla - oavsett i vilken stat man råkat födas. Det är inte mindre fel att förvägra afrikaner och asiater dessa rättigheter än européer och nordamerikaner. Denna grundprincip har inte alltid varit lika självklar som den borde. Alltför ofta har vi sett dubbelmoralens företrädare försöka försvara övergrepp i u-länder med

tal om kulturella skillnader och fattigdom.

Fattigdom och underutveckling är ingen ursäkt för att kränka det egna landets medborgares mänskliga rättigheter. Fattigdom är tvärtom ännu ett skäl för att verkligen börja tillämpa demokratiska principer och respektera den enskildes rättigheter som grundval för ett rättssamhälle.

Frånvaron av en öppen debatt, fria val och en demokratisk opposition gör det möjligt för korruption, vanstyre och misskötsel att fortgå under lång tid. Det är när den fria debatten får en chans som de förändringar som ekonomiskt framåtskridande kräver kan bli möjliga. Fattiga människor har lika stor rätt till demokrati och respekt som andra - de behöver det mest av alla.

Allt fler inser idag detta samband. Det finns ingen motsättning mellan mänskliga rättigheter och ekonomisk utveckling. Frihet garanterar inte framgång men det gör den i alla fall möjlig. Motsatsen gäller i länder som Nordkorea, Kuba och Zaire där förtrycket fortsätter samtidigt som ekonomin faller samman. De är alla exempel på att den gamla dubbelmoralen gentemot u-länderna inte håller.

Kulturella skillnader är inte heller något hållbart argument mot mänskliga rättigheter som de definierats i Förenta Nationernas konvention. Hur demo-

kratin exakt skall fungera kan förvisso variera och hur förvaltningen byggs upp likaså, men respekten för varje individs okränkbarhet kan aldrig förhandlas bort.

FN-konferensen i Wien

Det är beklagligt att ett antal ledande u-länders argumentering för respekt för kulturella skillnader försvårade arbetet vid FN:s konferens om de mänskliga rättigheterna i Wien i juni. Kulturella skillnader skall förvisso respekteras, men de är inget argument mot människo-värdets universalitet. Sverige drev på i Wien för att det internationella skyddet för de mänskliga rättigheterna skulle stärkas. Delvis lyckades detta också, men om större enighet hade rätt om principernas universella giltighet hade resultatet kunnat bli betydligt bättre.

Vid mötet i Wien slogs det dock återigen fast att alla stater har ett ansvar för att de mänskliga rättigheterna respekteras. Det internationella samfundets ansvar betonades och skyddet för kvinnor och barn mot övergrepp stärktes. Enighet uppnåddes om att FN:s organ för MR-arbete skall få större resurser. Dessa är idag mycket begränsade vilket leder till allvariga problem för det viktiga arbetet med t ex teknisk och juridisk hjälp som bedrivs vid organisationens centrum för mänskliga rättigheter i Genève.

Biståndsverksamheten

Inom vår biståndsverksamhet har de mänskliga rättigheterna fått en helt annan roll än tidigare. Numera följer vi noga utvecklingen på MR-området i våra biståndsländer. Utformningen och nivån på det bistånd som kanaliseras via statsmakten i det mottagande landet påverkas av hur regeringen behandlar sina egna medborgare. Jag är övertygad om att detta är ett krav från de medborgare som avstår en betydande del av sina inkomster för att vi skall kunna ge detta stöd.

Katastrofbiståndet motiveras av andra överväganden. Att lämna svältande människor åt sitt öde på grund av en regerings odemokratiska natur går naturligtvis inte.

Vi kan också som ett led i våra biståndsinsatser bidra till att stärka de mänskliga rättigheternas ställning. Det sker t ex genom att vi ger stöd till valövervakning, oberoende massmedia, journalistutbildning, ombudsmanna-institutioner, rättssystemens uppbyggnad och utbildning av ansvariga tjänstemän inom den lokala och nationella förvaltningen. Sverige anslår betydande summor för denna form av demokrati-bistånd.

För många länder, framför allt i Afrika, utgör biståndet från den industrialiserade världen en mycket betydande del av statens inkomster. I vissa länder,

t ex Tanzania, motsvarar biståndet 40 % av landets hela ekonomi. Där spelar vårt agerande en särskilt viktig roll. Bl a på grund av de stora behoven och omfattningen av det svenska biståndet till flera av dessa länder kan vi verkligen påverka om vi bara vågar stå för våra principer.

Andra kanaler

Vi använder också många andra kanaler för att bidra till en positiv utveckling när det gäller respekten för mänskliga rättigheter. Genom vårt deltagande i Europarådet stöder vi dess arbete på detta område som nu spelar en särskilt viktig roll för demokratiseringen i Östeuropa.

Utrikesdepartementet ger ett betydande stöd till institutioner och icke-statliga organisationer, både svenska och utländska, som gör viktiga MR-insatser. Under senare år har FN:s utvecklingsorgan UNDP ökat sitt engagemang för mänskliga rättigheter. Också här svarar Sverige för en stor del av finansieringen. Även inom ESK:s ram bidrar vi till insatser för att stärka respek-

ten för den enskilde individen.

De mänskliga rättigheterna är ett av det svenska ordförandeskapet i ESK prioriterat arbetsområde. I den förebyggande och fredsmäklande diplomati som bär ESK:s signum är värnet om demokratin, rättsstaten och de mänskliga rättigheterna en central komponent, vare sig det handlar om Baltikum eller Balkan, om Moldavien eller Centralasien. Vittnesbörd om betydelsen av ESK:s insatser har kommit från många håll, från företrädare för albanerna i Kosovo och ungerska minoriteter i Centraleuropa, från den politiska oppositionen i Belgrad och oliktankande i Uzbekistan.

De mänskliga rättigheterna måste alltså stå i fokus i ESK:s akuta krishantering. Lika viktigt är det långsiktiga, tålmodiga arbetet för att vinna förståelse för ESK:s grundläggande värden, inte minst i de nya medlemsstaterna. Vi vet att det bara är där demokratin utövas, rättsstatens principer upprätthålls och de mänskliga rättigheterna respekteras, som freden och stabiliteten blir bestående.